

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (0 5) 209 6170 / (0 5) 209 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Analitinė apžvalga
25/65

2025-05-09

Žala kaip viešųjų pareigūnų piktnaudžiavimo veikos požymis ES valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, jos masto vertinimo kriterijai

Daugelyje ES valstybių viešųjų pareigūnų (angl. public officer)¹ atsakomybė už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi, įgaliojimų viršijimą ir kitas panašias nusikalstamas veikas yra vienaip ar kitaip siejama su tam tikros žalos padarymu².

Kai kuriose valstybėse atsakomybei kilti pakanka, kad piktnaudžiaujantis pareigūnas tik siektų (turėtų tikslą) padaryti žalos, o faktinis žalos atsiradimas tam nėra būtinas (pavyzdžiui, Portugalijoje, Slovakijoje, Suomijoje). Bulgarijoje atsakomybei kilti pakanka, kad veikos padarymu būtų sukeliamas reali žalos atsiradimo galimybė.

Faktinis žalos atsiradimas, kad kiltų pareigūno atsakomybė (bent kai kurių su piktnaudžiavimu susijusių veikų atvejais) yra būtinas, pavyzdžiui, Estijoje, Latvijoje. Be to, žala šiais atvejais turi būti tam tikro masto³. Lenkijoje žalos dydis lemia atsakomybės atsiradimo klausimą tik esant netyčinei veikai. Didelis padarytos žalos mastas taip pat gali būti su piktnaudžiavimu susijusias veikas kvalifikuojantis (didesnį jų pavojingumą indikuojantis ir, atitinkamai, lemiantis griežtesnę atsakomybę) požymis. Taip yra, pavyzdžiui, Bulgarijoje, Ispanijoje, Latvijoje, Slovakijoje. Austrijoje žalos padarymas nėra būtina atsakomybės už pareigūno piktnaudžiavimą atsiradimo sąlyga, tačiau jei padaryta žala viršija tam tikrą dydį, veika laikoma kvalifikuota.

Paprastai pripažįstama, kad pareigūnų piktnaudžiavimu gali būti padaryta tiek turtinė, tiek neturtinė žala. Nustatant, ar konkrečiu atveju padarytos žalos dydis atitinka baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintas žymios žalos, didelės žalos, didelio masto žalos ir panašias sąvokas, gali būti naudojami įvairūs kriterijai. Kai kuriose šalyse (pavyzdžiui, Estijoje, Slovakijoje) tam tikras žalos mastas yra susietas su konkrečiomis baudžiamuosiuose įstatymuose nurodytomis pinigų sumomis. Latvijoje, nustatant, ar pareigūno piktnaudžiavimu padaryta didelė žala, atsižvelgiama ne tik į finansinę turtinės žalos dydžio išraišką (ji turi koreliuoti su tam tikru dydžiu, susietu su šalyje nustatyta minimaliąja mėnesine alga), bet vertinama ir veikos sukelta grėsmė įstatymų saugomiems interesams. Lenkijoje, pagal Aukščiausiojo Teismo doktriną, nustatant, ar pareigūno padaryta turtinė žala yra didelė, turi būti ne tik atsižvelgiama į tam tikrą orientacinį pinigais išreikštą dydį, bet ir

¹ Nacionaliniuose baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintos viešojo pareigūno, pareigūno, funkcionieriaus ir pan. sąvokos turi nevienodą turinį, tačiau dažniausiai apima viešąjį administravimą vykdančius tarnautojus, politikus, teisėjus, prokurorus, viešųjų ekonominės veiklos subjektų vadovus, tarptautinių institucijų pareigūnus ir kt.

² Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad už tam tikras pareigūnų piktnaudžiavimo veikas gali būti baudžiama tik siekiant padaryti ar padarius žalos, o kitų su piktnaudžiavimu susijusių veikų atvejais atsakomybė su žala gali būti nesiejama.

³ Pažymėtina, kad užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose žala pagal jos mastą dažnai yra laipsniuojama, išskiriant dvi ar daugiau žalos dydžio pakopų. Pavyzdžiui, Estijos Baudžiamajame kodekse išskiriama žymi žala, didelė žala ir itin didelė žala.

įvertinama konkretaus nukentėjusiojo turtinė padėtis, o nustatant neturtinės žalos dydį, vertinamas nukentėjusiojo fizinių kančių ir neigiamų psichinių patirčių intensyvumo laipsnis.

Austrija

Pagal Baudžiamojo kodekso (BK)⁴ 302 straipsnį, baudžiama už piktnaudžiavimą oficialiais įgaliojimais (vok. *Mißbrauch der Amtsgewalt*), tai yra, už bet kokio pareigūno, vykdančio oficialias pareigas valstybės (federacijos), žemės, savivaldybių asociacijos, savivaldybės ar kitokio viešojo subjekto, turinčio įstatymų vykdymo įgaliojimus, vardu, tyčinį piktnaudžiavimą įgaliojimais, siekiant pažeisti kito asmens teises. Turtinės ir neturtinės teisės įstatymo formuluotėje neišskiriamos.

Vienas iš piktnaudžiavimą oficialiais įgaliojimais kvalifikuojančių požymių yra tam tikro dydžio žalos padarymas – kvalifikuotu piktnaudžiavimas oficialiais įgaliojimais laikomas, jei šia veika padaryta žala viršija 50 tūkst. eurų.

BK taip pat numatyta speciali atsakomybė už kai kurias su pareigūnų piktnaudžiavimu susijusias veikas (pavyzdžiui, už pareigūno padarytą neatsargų asmens laisvės ar būsto neliečiamumo pažeidimą (BK 303 str.) ar neteisėtą oficialaus dokumento (patvirtinimo) išdavimą (BK 311 str.)). Žalos padarymas šių nusikalstamų veikų atvejais BK nenurodytas nei kaip būtina atsakomybės atsiradimo sąlyga, nei kaip veikas kvalifikuojantis požymis.

Bulgarija

Pagal Baudžiamojo kodekso⁵ 282 straipsnį, pareigūnas (bulgar. *Длъжностно лице*)⁶ baudžiamas už jam nustatytų pareigų pažeidimą ar nevykdymą, įgaliojimų ar teisių viršijimą, siekiant gauti naudos sau ar kitam asmeniui arba sukelti žalos kitam asmeniui, kai dėl to gali kilti žalingos pasekmės, kurios nėra nereikšmingos (*немаловажни вредни последици*). Tuo tarpu realus didelių žalingų pasekmių (*значителни вредни последици*) atsiradimas yra vienas iš veiką kvalifikuojančių požymių.

Žalingos pasekmės gali būti tiek turtinio, tiek neturtinio pobūdžio⁷. Nustatant, ar turtinė žala yra didelė, teismų praktikoje remiamasi tam tikro santykio tarp padarytos žalos ir nusikalstamos veikos padarymo metu šalyje nustatytos minimaliosios mėnesinės algos dydžių kriterijumi (laikoma, kad žala didelė, jeigu jos dydis siekia dydį, lygų 14 minimaliųjų algų)⁸.

BK 283 straipsnyje numatyta pareigūno atsakomybė už pasinaudojimą tarnybine padėtimi, siekiant gauti sau ar kitam asmeniui neteisėtos naudos. Šiuo atveju nei žalingų pasekmių grėsmės sukėlimas, nei faktinės žalos padarymas nėra būtini, kad kiltų baudžiamoji atsakomybė.

⁴ *Strafgesetzbuch*:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

⁵ *Наказателен кодекс*: <https://lex.bg/laws/ldoc/1589654529>

⁶ BK 93 straipsnyje nurodyta, kad pareigūnu laikomas asmuo, kuriam pavesta už užmokestį ar be jo, laikinai ar nuolat vykdyti tarnybą valstybės institucijoje (išskyrus veiklos, nesusijusios su oficialiomis institucijos funkcijomis, vykdymą) arba vadovauti ar vykdyti svetimo turto valdymo funkcijas valstybės įmonėse bei kai kuriuose kituose subjektuose. Pareigūnais laikomi ir notariai, antstoliai bei jų padėjėjai.

⁷ Адвокат Йорданов. *Какво е характерно за деянията на престъпления по служба?*

<https://gyordanov.eu/prestapleniya-po-sluzhba/>

⁸ *Мотиви по Наказателно дело 979/2016г.*:

<https://legalacts.justice.bg/Search/GetMotiveContentByActId?actId=i1JLw1QJMyw%3D>

Мотиви по Наказателно дело 3006/2020г.:

<https://legalacts.justice.bg/GetMotiveContent/ECLI:BG:RC553:2021:20200203006.001>

Estija

Atsakomybė už veikas, susijusias su pareigūnų piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi ar įgaliojimų viršijimu numatyta Kovos su korupcija įstatyme⁹ ir Baudžiamajame kodekse¹⁰.

Daugelis piktnaudžiavimo veikų, susijusių su naudos siekimu jas darančiam pareigūnui ar kitiems asmenims, yra numatytos Kovos su korupcija įstatyme. Jo 5 straipsnyje apibrėžtos korumpuoto pasinaudojimo tarnybine padėtimi, viešaisiais ištekliais, įtaka ar vidine informacija veikos. Jos padaromos (kyla atsakomybė), jeigu sukuriama nepagrįsti pranašumai (nauda) pareigūnui ar trečiajam asmeniui viešojo intereso požiūriu. Už šias veikas baudžiama, pagal minėto įstatymo 17 straipsnį, nustatyto dydžio baudomis (laisvės atėmimas galimas tikrai taikant atsakomybę pagal BK¹¹).

BK 17 skyriaus 1 poskyryje „Piktnaudžiavimas įgaliojimais“ įtvirtinta atsakomybė už pareigūnų padarytas nusikalstamas veikas – kankinimą, įgaliojimų viršijimą ir neteisėtą valstybės priežiūros vykdymą.

Kankinimas (BK 290¹ str.) apibrėžiamas kaip didelio ar pastovaus fizinio ar psichinio skausmo sukėlimas asmeniui be teisėto pagrindo, siekiant iš jo ar trečiųjų asmenų išgauti tam tikrą pareiškimą, nubausti, įbauginti, priversti ar diskriminuoti. Pareigūnas taip pat baudžiamas už kurstymą ar sutikimą kankinti.

Įgaliojimų viršijimas (BK 291 str.) apibrėžiamas kaip neteisėtas ginklo, specialiosios įrangos ar fizinės jėgos panaudojimas.

BK 290¹ ir 291 straipsniuose numatyta atsakomybė nesiejama su žalos padarymu, tačiau akivaizdu, kad darant šias veikas tam tikra turtinė ir/ar neturtinė žala dažniausiai atsiranda.

Neteisėtas valstybės priežiūros vykdymas (BK 291¹ str.) apibrėžiamas kaip žinomai neteisėto sprendimo priėmimas, žinomai neteisėto veiksmo atlikimas arba žinomai neteisėtas sprendimo nepriėmimas ar veiksmo neatlikimas, kai šias veikas padaro pareigūnas, vykdamas valstybės priežiūros funkcijas ar priežiūros funkcijas, įstatymu priskirtas vietos savivaldai, jeigu sukelia žymi turtinė žala ar kitos sunkios pasekmės kitam asmeniui, išskyrus valstybę ar savivaldybę.

BK 12¹ straipsnyje nurodyta, kad žymia laikoma žala, kurios dydis viršija 4 000 eurų¹².

Pareigūnas, pagal BK 288 straipsnį, yra fizinis asmuo, užimantis oficialų postą, kuriame vykdo viešąsias pareigas, nepriklausomai nuo to, ar jis šias pareigas vykdo nuolat ar laikinai, už užmokestį ar nemokamai. Pareigūnas gali vykdyti pareigas, veikdamas tarnybos santykių pagrindu, pagal sutartį, praktikuodamas laisvąją profesiją, pagal paskyrimą ar būdamas išrinktu.

Ispanija

Baudžiamojo kodekso¹³ 174 ir 175 straipsniuose numatyta valdžios atstovų (ispan. *autoridad*) ar viešųjų pareigūnų (*funcionario público*)¹⁴ atsakomybė už moralinio neličiamumo (*integridad moral*) pažeidimus, padarytus piktnaudžiaujant pareigomis (*abusando de cargo*).

Pagal BK 174 straipsnį baudžiama už kankinimą (tam tikrų sąlygų asmeniui sudarymą ar tam tikrų procedūrų jo atžvilgiu vykdymą, sukeliant asmeniui fizinės ar psichinės kančias, jo galimybių sąmoningai priimti sprendimus sumažėjimą ir kt.), įvykdytą valdžios atstovo ar viešojo pareigūno,

⁹ Anti-corruption Act: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/520032025002/consolide/current>

¹⁰ Penal Code: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/529122024005/consolide>

¹¹ BK 3 straipsnis.

¹² Pagal BK 12¹ straipsnį, išskiriama žymi žala, didelė žala (didesnė nei 40 tūkst. eurų) ir itin didelė žala (didesnė nei 400 tūkst. eurų).

¹³ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal:

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>

¹⁴ Pagal BK 24 straipsnį, valdžios atstovu laikomas asmuo, kuris individualiai ar kaip tam tikro organo (pavyzdžiui, teismo) narys, vykdo valdžios įgaliojimus. Bet kuriuo atveju valdžios atstovais laikomi nacionalinio, autonominių regionų parlamentų ir Europos Parlamento nariai, prokurorai bei Europos prokurorai. Viešaisiais pareigūnais laikomi asmenys, kurie pagal įstatymų nuostatas arba dėl išrinkimo ar paskyrimo į tam tikras pareigas dalyvauja vykdamas viešąsias pareigas.

piktnaudžiaujant pareigomis ir siekiant išgauti prisipažinimą ar informaciją, nubausti asmenį ar jį diskriminuoti.

Pagal BK 175 straipsnį baudžiama už kitus nei kankinimas moralinio neliečiamumo pažeidimus, įvykdytus valdžios atstovo ar viešojo pareigūno, piktnaudžiaujant pareigomis.

Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad moralinio neliečiamumo pažeidimai, numatyti BK 175 straipsnyje, yra valdžios atstovų ar viešųjų pareigūnų veikos, kuriomis jie, piktnaudžiaudami pareigomis ir nesant būtinybės, padaro asmenims tam tikro laipsnio sužalojimus, pažeminimą ar žeminančią žalą (*quebranto degradante*), jei jos nėra baudžiamos pagal BK 174 straipsnį¹⁵.

BK 176 straipsnyje įtvirtinta valdžios atstovų ir viešųjų pareigūnų, kurie piktnaudžiaudami pareigomis, leido kitiems asmenims atlikti moralinio neliečiamumo pažeidimus, atsakomybė.

BK 177 straipsnyje nurodyta, kad tais atvejais, kai darant moralinio neliečiamumo pažeidimus, kartu pasikėsinama ir į nukentėjusiojo ar trečiosios šalies gyvybę, fizinį neliečiamumą, sveikatą, seksualinę laisvę ar padaroma žala turtui, už šias veikas baudžiama atskirai, tai yra kumuliatyviai taikoma ir atsakomybė už kankinimą ar kitokį moralinės neliečiamybės pažeidimą, ir atsakomybė, pavyzdžiui, už žalos sveikatai ar turtui padarymą.

Pagal Ispanijos BK, valdžios atstovams ir viešiesiems pareigūnams be atsakomybės už moralinio neliečiamumo pažeidimus gali būti taikoma atsakomybė ir už įvairias specialiai išskirtas piktnaudžiavimo pareigomis formas. Pavyzdžiui, pagal BK 432 straipsnį, baudžiami valdžios atstovai ir viešieji pareigūnai, jeigu jie, turėdami tikslą pasipelnyti, pasisavina ar su tuo pačiu tikslu leidžia pasisavinti kitiems asmenims viešąjį turtą, kuris yra jų žinioje dėl einamų pareigų. Šią veiką kvalifikuojantis požymis yra, *inter alia*, didesnės kaip 50 tūkst. eurų žalos padarymas (ar tokios vertės turto pasisavinimas). Veika yra itin kvalifikuota, jeigu žala (pasisavinto turto vertė) viršija 250 tūkst. eurų. Tačiau veika yra privilegijuota (taikoma švelnesnė atsakomybė nei bendruoju atveju), jeigu žala (pasisavinto turto vertė) nesiekia 4 000 eurų.

Latvija

Baudžiamojo įstatymo (BĮ)¹⁶ 317 straipsnyje numatyta viešojo pareigūno (latv. *valsts amatpersona*)¹⁷ atsakomybė už oficialių įgaliojimų viršijimą, BĮ 318 straipsnyje už – piktnaudžiavimą oficialiomis pareigomis, o BĮ 319 straipsnyje – už oficialių pareigų nevykdymą (pareigūno neveikimą). Atsakomybė už visas šias veikas atsiranda tik tuo atveju, jeigu jomis padaroma didelė žala (*būtisks kaitējums*).

Baudžiamojo įstatymo įsigaliojimo ir taikymo tvarkos įstatymo¹⁸ 23 straipsnyje nurodyta, kad atsakomybė už nusikalstamą veiką, susijusią su didelės žalos padarymu, taikoma, jeigu dėl veikos padarymo atsiranda bet kuri iš šių pasekmių:

- 1) padaroma turtinė žala, kuri yra ne mažesnė už nusikalstamos veikos padarymo metu Latvijos Respublikoje nustatytą minimaliosios mėnesinės algos dydį, padaugintą iš 5, ir sukelia grėsmė kitiems įstatymų saugomiems interesams;
- 2) padaroma turtinė žala, kuri yra ne mažesnė už nusikalstamos veikos padarymo metu Latvijos Respublikoje nustatytą minimaliosios mėnesinės algos dydį, padaugintą iš 10;
- 3) sukelia didelė grėsmė kitiems įstatymų saugomiems interesams.

BĮ 317–319 straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos turi ir kvalifikuotas sudėtis, susijusias su griežtesne atsakomybe, o vienas iš šias veikas kvalifikuojančių požymių yra sunkios pasekmės (*smagas sekas*).

¹⁵ Ángel Muñoz Marín. *Atentado Contra la Integridad Moral*, p. 209:

<https://revistas.cef.udima.es/index.php/ceflegal/article/download/10685/10383/19121>

¹⁶ *Krimināllikums*: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

Criminal Law: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-criminal-law>

¹⁷ Išsamus viešojo pareigūno apibrėžimas, apimantis, *inter alia*, viešojo valdymo pareigūnus, politikus, tarptautinių organizacijų atstovus, pateikiamas BĮ 316 straipsnyje.

¹⁸ *Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību*:

<https://likumi.lv/ta/id/50539-par-kriminallikuma-speka-stasanas-un-piemerosanas-kartibu>

Baudžiamojo įstatymo įsigaliojimo ir taikymo tvarkos įstatymo 24 straipsnyje nurodyta, kad atsakomybė už nusikalstamą veiką, susijusią su sunkių pasekmių sukėlimu, taikoma, jeigu dėl veikos padarymo žūsta žmogus, padaromas sunkus kūno sužalojimas bent vienam asmeniui, padaromi mažiau sunkūs kūno sužalojimai keliems asmenims ar padaroma turtinė žala, kuri yra ne mažesnė už nusikalstamos veikos padarymo metu Latvijos Respublikoje nustatytą minimaliosios mėnesinės algos dydį, padaugintą iš 15, arba kitaip sunkiai pažeidžiami įstatymų saugomi interesai.

Taigi, didelės žalos ir sunkių pasekmių, kurios gali būti sukeltos, *inter alia*, BĮ 317–319 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų padarymu, samprata Latvijos baudžiamuosiuose įstatymuose neapsiriboja turtine žala. Akivaizdu, kad įstatymų saugomi interesai, į kuriuos gali būti kėsinamasi minėtomis veikomis gali turėti ir neturtinį pobūdį. Kita vertus, tam tikro dydžio vien turtinė žala yra pakankama, kad už šias veikas būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė.

Lenkija

Baudžiamojo kodekso¹⁹ 231 straipsnyje nustatyta viešojo pareigūno (lenk. *funkcjonariusz publiczny*)²⁰, kuris, viršydamas savo įgaliojimus ar nevykdydamas savo pareigų, daro žalą viešajam ar privačiam interesui, atsakomybė. Kai veika yra netyčinė, atsakomybė kyla tik tuo atveju, jeigu žala yra didelė (*istotna szkoda*). BK didelės žalos sąvoka neapibrėžta (nors BK 115 straipsnyje su konkrečiomis pinigų sumomis susietos kitos BK minimos žalos – žymi žala (*znaczna szkoda*) ir didelio masto žala (*szkoda w wielkich rozmiarach*)), paliekant jos interpretavimą teismų diskrecijai.

Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad BK 231 straipsnyje minima žala gali būti turtinė ir neturtinė, o didelė žala yra vertinama sąvoka. Taigi, nustatant, ar konkrečiu atveju padaryta žala yra didelė, reikia atsižvelgti į konkrečios bylos aplinkybes. Kai viešojo pareigūno yra padaryta išskirtinai materialinio pobūdžio žala, jos vertinimas, pasak Aukščiausiojo Teismo, turi būti siejamas su nukentėjusiojo turtine padėtimi, bet ji turėtų ir apytikriai siekti BK 115 straipsnyje nurodytą žymios žalos dydį (200 tūkst. zlotų). Tačiau, kadangi BK 231 straipsnyje minima didelė žala nėra vien materialinio pobūdžio, klausimas, kokią žalą reikėtų pripažinti didele konkrečioje byloje, spręstinas ir įvertinant papildomas aplinkybes, dėl kurių nukentėjusiajam kilo didelių neigiamų pasekmių. Ekspertai nurodo, kad vertinant neturtinę žalą, turėtų būti taikomi tokie patys kriterijai, kokius teismai taiko civilinėse bylose. Šiuo požiūriu, pasak Aukščiausiojo Teismo, itin svarbu įvertinti žalos (fizinį kančių ir neigiamų psichinių patirčių) intensyvumo laipsnį²¹.

Portugalija

Pagal Baudžiamojo kodekso²² 382 straipsnį, baudžiama už piktnaudžiavimą įgaliojimais (port. *abuso del poder*), tai yra, pareigūno (*funcionário*)²³ piktnaudžiavimą jam suteiktais įgaliojimais ar su jo funkcijomis susijusių pareigų pažeidimą, siekiant gauti sau ar trečiajam asmeniui neteisėtos naudos arba padaryti žalos kitam asmeniui. Atsakomybė pagal BK 382 straipsnį taikoma, jeigu nėra padarytos kituose BK straipsniuose numatytos specialios piktnaudžiavimo įgaliojimais formos. Pavyzdžiui, pagal BK 379 straipsnį, baudžiamas pareigūnas, kuris vykdydamas savo funkcijas ir iš jų kylančius įgaliojimus, suklaidina nukentėjusįjį ar pasinaudoja jo klaida ir gauna turtinę naudą sau,

¹⁹ USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>

²⁰ Viešojo pareigūno sąvoka pateikiama BK 115 straipsnyje.

²¹ Piotr Poniatowski. *Odpowiedzialność karna za niepodjęcie działań zmierzających do ochrony przed ponadnormatywnym hałasem drogowym*, p. 127, 129–130:

<https://www.gov.pl/attachment/b0e8961f-d15c-4486-8a41-aa5fe965ee0c>

²² *Código Penal*: <https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/decreto-lei/1995-34437675>

²³ Pareigūnais laikomi Portugalijos BK 386 straipsnyje nurodyti asmenys (civiliniai ir militariniai viešojo sektoriaus darbuotojai, administracinės funkcijas vykdanys asmenys, teisėjai, prokurorai, notarai, viešųjų įmonių valdymo organų nariai, politikai ir kt.).

valstybei ar trečiajam asmeniui, kurios gauti nepriklauso, ar gautoji nauda yra didesnė nei priklauso. BK 379 straipsnyje numatyta veika yra kvalifikuota, jeigu ji yra padaryta, *inter alia*, grasinant nukentėjusiajam padaryti reikšmingą žalą (*mal importante*).

Prancūzija

Baudžiamajame kodekse²⁴ išskiriamas piktnaudžiavimas įgaliojimais prieš viešąją valdymą (432-1 – 432-3 str.) ir piktnaudžiavimas įgaliojimais prieš individualius asmenis (432-4 – 432-9 str.).

Pagal BK 432-1 straipsnį, baudžiamas viešąją valdžią turintis asmuo (pranc. *personne dépositaire de l'autorité publique*)²⁵, kuris, vykdydamas pareigas, imasi priemonių, kad sutrukdytų įstatymų įgyvendinimui. Atsakomybei atsirasti pakanka tiesiog minėtos veikos padarymo, o jeigu veika buvo sėkminga, ji laikoma kvalifikuota ir užtraukia griežtesnę atsakomybę (BK 432-2 str.). BK 432-3 straipsnyje numatyta atsakomybė už viešąją valdžią turinčio asmens, viešosios tarnybos misiją vykdančio asmens (*personne ou chargée d'une mission de service public*)²⁶, ar viešuose rinkimuose mandatą įgijusio asmens tęstinę pareigų vykdymą po oficialaus informavimo apie sprendimą ar aplinkybę, dėl kurių jų įgaliojimai baigėsi. Taigi, nei vienu piktnaudžiavimo įgaliojimais prieš viešąją valdymą atveju žalos padarymas nėra numatytas kaip atsakomybės atsiradimo sąlyga (atsakomybė atsiranda nepriklausomai nuo žalos padarymo ar nepadarymo).

Piktnaudžiavimo įgaliojimais prieš individualius asmenis kontekste viešąją valdžią turintys asmenys ar viešosios tarnybos misiją vykdantys asmenys baudžiami už asmens laisvės pažeidimą (BK 432-4 str.), diskriminavimą (BK 432-7 str.), neteisėtą asmens būsto neliečiamybės pažeidimą (BK 432-8 str.), neteisėtą asmens korespondencijos konfidencialumo pažeidimą (BK 432-9 str.) ir kt. Ir šių veikų atvejais žalos padarymas nėra nurodytas kaip atsakomybės atsiradimo sąlyga, tačiau už diskriminavimą baudžiama tik tuo atveju, jeigu jis pasireiškia neleidimu pasinaudoti įstatymo suteikta teise arba trukdymu normaliai vykdyti bet kokią ekonominę veiklą.

Slovakija

Baudžiamojo kodekso²⁷ 326 straipsnyje įtvirtinta atsakomybė už viešojo pareigūno²⁸ piktnaudžiavimą įgaliojimais (slovak. *zneužívání právomoci veřejného činiteľa*).

Piktnaudžiavimas įgaliojimais įvykdomas, jeigu viešasis pareigūnas, siekdamas padaryti žalą kitam ar gauti nepagrįstą naudą sau ar kitam asmeniui:

- vykdo įgaliojimus, pažeisdamas įstatymus;
- viršija įgaliojimus;
- nevykdo savo pareigų, susijusių su įgaliojimais ar teismo sprendimu (BK 326 str. 1 d.).

²⁴ *Code pénal*:

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070719/LEGISCTA000006165362/#LEGISCTA000006165362

²⁵ Viešąją valdžią turintis asmuo – sprendimų priėmimo ir prievartos galias asmenų ir daiktų atžvilgiu, kurios suteiktos dėl vykdomų administracinių, teisminių, karinių funkcijų, turintis asmuo.

Agence française anticorruption. Eléments de définition:

<https://www.agence-francaise-anticorruption.gouv.fr/files/2019-10/AFA%20-%20Le%20dispositif%20de%20pr%C3%A9vention%20et%20de%20d%C3%A9tection%20des%20atteintes%20%C3%A0%20la%20probit%C3%A9%20pour%20un%20acteur%20public.pdf>

²⁶ Viešosios tarnybos misiją vykdantis asmuo – asmuo, neturintis sprendimų priėmimo ar nurodymų davimo galių, tačiau atsakingas už veiksmų ar funkcijų, skirtų viešojo intereso užtikrinimui, vykdymą.

Ten pat.

²⁷ *Trestný zákon*: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

²⁸ Viešaisiais pareigūnais, pagal BK 128 straipsnį, laikomi įvairias pareigas užimantys politikai, teisėjai, kariškiai, valstybės tarnautojai, juridinių asmenų, kuriems suteikti viešojo administravimo įgaliojimai, vadovai, notariai, antstoliai, kai kurie tarptautinių ir ES institucijų pareigūnai ir kt.

Taigi, faktinis žalos padarymas nėra būtinas, kad bendruoju atveju kiltų atsakomybė už piktnaudžiavimą įgaliojimais (pakanka, kad žalos (nepagrįstos naudos) būtų siekiama). Tačiau kai kurios kvalifikuoto piktnaudžiavimo įgaliojimais formos siejamos su tam tikros žalos padarymu. Jos numatytos BK 326 straipsnio 3 ir 4 dalyse bei siejamos, atitinkamai, su žymios žalos (*značná škoda*) ir didelio masto žalos (*škoda veľkého rozsahu*) padarymu (kiti viešojo pareigūno piktnaudžiavimo įgaliojimais kvalifikuojantys požymiai yra, pavyzdžiui, sunkus nukentėjusiojo sveikatos sutrikdymas ar mirtis, jo galimybių naudotis pamatinėmis teisėmis bei laisvėmis atėmimas ar apsunkinimas ir kt.).

BK 124 straipsnyje atskleidžiamas šio įstatymo kontekste vartojamos žalos sąvokos turinys. Apibendrintai – žala, pagal BK, laikytini tiek nukentėjusiojo turto, tiek jo teisių praradimai, priešastiniu ryšiu susiję su nusikalstama veika. Žala laikomas ir naudos (kaltininkui ar kitam asmeniui) gavimas, priešastiniu ryšiu susijęs su nusikalstama veika. Žalai taip pat priskiriamas nukentėjusiojo negautas pelnas, valstybei nesumokėti mokesčiai, muitai, neteisėtai atgautas PVM ar akcizai, neteisėtai gautos subsidijos iš valstybės ar Europos Sąjungos biudžeto ir kt.

BK 125 straipsnyje nurodyta, kad žymia laikoma žala, viršijanti 250 tūkst. eurų, o didelio masto žala – žala, viršijanti 650 tūkst. eurų.

Suomija

Pagal Baudžiamojo kodekso²⁹ 40 skyriaus 7 straipsnį (Piktnaudžiavimas viešosiomis pareigomis), viešasis pareigūnas³⁰ baudžiamas, jeigu su tikslu gauti naudos sau ar kitam asmeniui arba su tikslu padaryti žalos kitam asmeniui:

- pažeidžia oficialias pareigas, nustatytas teisės aktais, kurių turi būti laikomasi oficialioje veikloje, dalyvaudamas sprendimų priėmimo ar jų parengimo procesuose arba vykdydamas viešuosius įgaliojimus, susijusius su kitomis oficialiomis jo funkcijomis;

- piktnaudžiauja savo statusu asmens, kuriam vadovauja ar kurio tiesioginę priežiūrą vykdo, atžvilgiu.

BK 40 skyriaus 8 straipsnyje numatyta atsakomybė už sunkų piktnaudžiavimą viešosiomis pareigomis. Tarp piktnaudžiavimą kvalifikuojančių požymių, kuriems esant jis gali tapti sunkiu ir griežčiau baudžiamu, yra nurodytas ir kaltininko siekis gauti žymią naudą arba sukelti itin didelę žalą. Pažymėtina, kad piktnaudžiavimas viešosiomis pareigomis nėra automatiškai pripažįstamas sunkiu, jeigu yra vienas ar kitas veiką kvalifikuojantis požymis – ar veika iš tikrųjų yra sunki, nustatoma tik įvertinus ją bendrai (angl. *as a whole*) pagal visas bylos aplinkybes ir kontekstą.

Suomijos BK nuo 2019 m. specialiai reglamentuojama parlamento narių atsakomybė už piktnaudžiavimą pareigomis, netinkamai naudojant Europos Sąjungos lėšas. Pagal BK 40 skyriaus 8a straipsnį, parlamento narys, kuriam patikėtas lėšų ar kitų aktyvų valdymas, baudžiamas, jeigu, vykdydamas savo funkcijas, paskiria, išmoka ar naudoja šiuos aktyvus tam tikram tikslui ne pagal jų paskirtį, kad padarytų žalos ES finansiniams interesams, nurodytiems Direktyvos (ES) 2017/1371³¹ 2(1)(a) straipsnyje. Pagal BK 40 skyriaus 8b straipsnį, parlamento narys baudžiamas už sunkų netinkamą ES lėšų naudojimą. Sunkia ši veika pripažįstama pagal tuos pačius požymius (įskaitant siekį gauti žymią naudą arba sukelti itin didelę žalą) ir principus, kurie numatyti BK 40 skyriaus 8 straipsnyje.

BK 40 skyriuje taip pat numatyta (sušvelninta) atsakomybė už tyčinį (9 str.) ir netyčinį (10 str.) oficialių pareigų pažeidimą, kai tai nėra aukščiau minėtos ir kai kurios kitos veikos. Atsakomybė,

²⁹ Criminal Code:

<https://www.finlex.fi/api/media/statute-foreign-language-translation/511348/mainPdf/main.pdf?timestamp=1889-12-19T00%3A00%3A00.000Z>

³⁰ Išsamus viešojo pareigūno apibrėžimas, apimantis asmenis, susijusius viešosios tarnybos ar panašiais santykiais su valstybe, savivaldybe, valstybės įmone, parlamentu, bažnyčia, Suomijos banku, Suomijos socialinio draudimo institucija ir kt. subjektais, pateikiamas BK 40 skyriaus 11 straipsnyje.

³¹ 2017 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017L1371>

pagal šiuos BK straipsnius, taikoma, jeigu pareigų pažeidimas, atsižvelgiant į jo žalingą pobūdį ir kitas susijusias aplinkybes, vertinant bendrai, nėra nereikšmingas.

Švedija

Pagal Baudžiamojo kodekso³² 20 skyriaus 1 straipsnį, baudžiama už tarnybinį pažeidimą (šved. *tjänstefel*), tai yra, tyčinį ar neatsargų savo pareigų pažeidimą veiksmu ar neveikimu, vykdant viešuosius įgaliojimus. Baudžiamoji atsakomybė netaikoma, jeigu, atsižvelgiant į kaltininko įgaliojimus ar ryšį tarp pareigų ir viešųjų įgaliojimų vykdymo arba kitas aplinkybes, veika laikytina nereikšminga. Tačiau minėtame BK straipsnyje taip pat numatyta ir kvalifikuota tarnybinio pažeidimo forma, kai jis yra padarytas tyčia ir yra šiurkštus (*grovt tjänstefel*). Nustatant, ar veika yra šiurkšti, turi būti atsižvelgta, *inter alia*, į tai, ar ji sukėlė didelę žalą arba suteikė didelį nepagrįstą pranašumą asmeniui arba visuomenei.

Vokietija

Baudžiamojo kodekso³³ 240 straipsnyje numatyta atsakomybė už privertimo (vok. *Nötigung*) nusikaltimą. Juo laikomas asmens privertimas neteisėtai, jėga ar grasinimu padaryti didelę žalą, atlikti veiksmą, sutikti su juo ar susilaikyti nuo jo. Atsakomybė kyla tik tuo atveju, jeigu jėgos panaudojimas ar grasinimas padaryti žalą yra smerktinas, atsižvelgiant į siekiamą tikslą.

Bendroju atveju privertimą gali padaryti bet kuris asmuo, tačiau jeigu veikos subjektas yra viešasis pareigūnas (*Amtsträger*), kuris veika padaro, piktnaudžiaudamas savo įgaliojimais ar statusu, privertimas yra laikomas itin sunkiu ir yra atitinkamai griežčiau baudžiamas.

Viešuoju pareigūnu laikomas asmuo, kuris, pagal Vokietijos teisę, yra valstybės tarnautojas ar teisėjas, vykdo kitas viešąsias oficialias funkcijas ar yra kitaip paskirtas į pareigas valdžios institucijoje (agentūroje) ar bet kuria forma įdarbintas teikti viešojo administravimo paslaugas (BK 11 str.).

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus vyr. patarėjas Vidmantas Punelis

Tel. (0 5) 209 6186, el. p. tyrimai@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2025

³² The Swedish Criminal Code:

<https://www.government.se/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

³³ German Criminal Code: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html